

Královská města

Většina Švédů a Norů žije v hlavních městech – Stockholmu a Oslu. Ani jedno z těchto královských měst ovšem není historicky nejstarší metropolí. Nejstarším norským královským městem byl Nidaros, dnešní Trondheim, založený zhruba před tisíci lety.

V celém světě nenajdete gotickou katedrálu tak daleko na severu. A to není jediné prvenství trondheimské katedrály nesoucí historické jméno Nidaros – je také v celé Skandinávii údajně nejkrásnější. Vyrostla na místě dřevěného kostelíka, který byl vybudován nad hrobem zakladatele města, krále Olafa Trygvassona, řečeného Svatý.

Trondheim přišel o své výsadní postavení na začátku 13. století. Královským městem se stal Bergen a po dalších sto letech pokračovala štafeta dále k jihu, do Osla.

Na místě dnešního Osla žili již před 7 000 lety lidé – lovci a rybáři. V době vikingů už tu byla malá rybářská vesnice, která díky své výhodné poloze rychle přerůstala v město. Od roku 1380 ovládli město i prakticky celé území Norska Dánové, pro které byl přístav velmi důležitý. Přesto však město upadlo díky morovým epidemiím a požárům. Dílo zkázy dokonal obrovský požár roku 1624. Hned další rok rozhodl král Kristián IV. o vybudování města nového. Dostalo i nové jméno – Kristiania. Brzy se znovu stalo centrem obchodu a důležitým přístavem. Důležitá změna nastala roku 1814, kdy byli Dánové nuceni přenechat Norsko Švédsku. V personální unii se Švédskem pak získali Norové alespoň formální autonomii. V Kristianii začaly vyrůstat nové ulice a správní budovy. Poté, co roku 1905 Norsko vyhlásilo svoji samostatnost, se Kristiania stala jeho hlavním městem. Původní jméno Oslo město dostalo zpět roku 1925 při příležitosti třístého výročí svého znovuzaložení.

Snad každý návštěvník Osla chce vidět slavnou loď Fram – Vpřed, proslulou průkopnickými plavbami na sever i na jih zeměkoule. Při procházce po palubě, kdysi zalévané temnými vlnami, pokryté ledovou tříští, jíním a rampouchy začne pracovat fantazie na plné obrátky. Před očima vyvstane loď svíraná v kleštích ledových ker během dávných dobrodružství Fridtjofa Nansena a Otto Sverdrupa, při smělých cestách na sever. Představíte si i samotného Roalda Amundsena chystajícího se koncem roku 1911 opustit palubu a vydat se nekonečnými sněhovými pláněmi vztyčit norskou vlajku na jižním pólu.

Ve vedlejším muzeu mají další slavnou loď – Kon-Tiki. Malý dřevěný vor, svázaný liánami a konopnými lany. Na něm usměvavý Nor Thor Heyerdahl se šesti muži a jedním papouškem přeplul širý Pacifik. Přinesl tak pádný argument do diskuze o své teorii tvrdící, že Polynésie byla osídlena potomky Inků. Při pohledu na křehoučkou loď ale pochybovačům odpustíte.

Nemůžeme opustit Oslo, aniž bychom viděli největší atrakci – opravdové lodě vikingů, staré více než tisíc let. Dubový člun s hadí hlavou, žádný kompas ani mapa, jen širé moře. Tak objížděli tito drsní válečníci a obchodníci břehy Evropy i Afriky, objevili Grónsko a přistáli v Americe dávno před Kolumbem.

Kdo neviděl Frognerův park, jako by ani nebyl v Oslu. Světově proslulý sochař Gustav Vigeland proměnil za třicet let městský park v jedinečnou galerii. Jeho dílo tu vypráví snad všechny příběhy lidského života od narození po smrt. Kámen je tu proměněn v živoucí energii. A nad tím vším obrovský žulový monument – Strom života.

Město Karlskrona, rozkládající se na asi 30 ostrovech, bylo od dob svého založení na konci 17. století důležitou baštou švédského válečného námořnictva a dodnes jí zůstalo. Mají tu i skvělé námořní muzeum. Admirálita tu má i svůj kostel. Není jen tak ledajaký, patří k největším švédským dřevěným kostelům. Působivé je i náměstí s dvojicí kostelů, radnicí a sochou zakladatele města Karla XI. Určitě si nenechte ujít ani starou čtvrť dřevěných domečků – Björkholmen.

Stockholm. Město čtrnácti ostrovů. Ještě před patnácti sty lety tu však žádné ostrovy nebyly, všude jen šplouchalo moře. Záliv sahal hluboko do vnitrozemí, až k Staré Uppsale. Pak se ale země dlouho drcená ledovcem zvedla a moře couvlo. Zanechalo po sobě jezero Mälaren stýkající se s mořem a labyrint kanálů mezi novými ostrovy. Na jednom z ostrovů si Birger Jarl postavil hrad a stal se tak pánem širokého okolí a praotcem města.

Stockholmu se pro jeho polohu na ostrovech někdy přezdívá Benátky Severu. Nenajdete tu tak skvělé paláce lemující kanály, ani tak výstavné chrámy jako v Benátkách, ani tu na vás v přístavech nečekají gondoly. Stockholmská zákoutí, malebné nábřeží i projížďka některou z lodí a lodiček však mají jiné, severské kouzlo.

Asi nejkrásnější pohled na staré město – Gamla Stan se otevírá z věže radnice. V jeho úzkých uličkách snad ani nelze zabloudit: směrem dolů vždycky dojdete k vodě a směrem nahoru k zámku.

Náměstí Stortorget má pochmurný zvuk i minulost. Stalo se v roce 1520 dějištěm popravy 82 švédských šlechticů, symbolem krvavého znovunastolení dánské vlády. Na jednom z krásných domů jsou kolem oken bílé kameny. Počet kamenů odpovídá počtu popravených.

Když se blíží poledne, blíží se i doba výměny stráží na nádvoří zámku. Stovky turistů chtějí toto divadlo vidět a přetlačují se se strážemi, které stráží střídající se stráže. Pochodující dechovka vyluzuje ryčné zvuky. Pozadu nezůstávají ani velitelé a řvou naprosto nesrozumitelné povely, kterým strážci kupodivu rozumí a dají se do složitého a chvílemi zdánlivě chaotického pohybu mrskající při tom flintami.

Tito potomci bojových vikingů mají dnes už své flintičky jen pro parádu. Doby, kdy Švédové bojovali pořád a proti všem jsou už naštěstí pryč. Zmoudřeli a dotáhli to až k neutralitě.

Vasovo muzeum nese jméno dvou stejnojmenných nejslavnějších švédských králů Gustava Vasy, který vyhnal ze země Dány a Gustava Druhého Adolfa Vasy. Ten svými válečnými výboji zase rozšiřoval říši a udělal ze Švédska velmoc. Uvnitř ale neuvídíte připomínky slavných činů dvou věhlasných králů. Naopak, celé muzeum je věnováno jedné obrovské švédské ostudě:

Gustav Druhý Adolf dal postavit velkolepou bitevní loď, které se ve své době žádná jiná nemohla rovnat. Měla vyrazit protivníkům dech a Švédům zajistit definitivní převahu na moři. Šlo ale o velkolepost tak nesmírnou, že ji stavitelé nezvládli. V roce 1628 při slavnostní pokusné plavbě zafoukal boční vítr a loď se prakticky ještě v přístavu potopila přímo před zraky panovníka. Voda ten debakl milosrdně ukryvala po více než tři staletí.

V roce 1956 loď našli, léta ji zvedali ze dna, další léta vše čistili, restaurovali, smolili. Až byla jako ze škatulky, postavili kolem ní muzeum. Dnes můžete jezdit podél lodi výtahem a vyzkoušet si na monitorech počítačů, jestli byste ji dokázali vyvážit a řídit tak, aby se při bočním větru nepřevrhla.

Na ostrově Djurgården, kousek od muzea Vasa, najdete také praotce všech světových skanzenů, který byl založen už v roce 1891 Arturem Hazeliusem. Je to skvělá sbírka švédských staveb, krojů a různých předmětů z celého Švédska. Ve skanzenu je i švédská zvěř. Pokud budete mít štěstí, můžete se přesvědčit na vlastní oči, že rosomák je velká lasicovitá šelma a ne pták, jak se nám snaží namluvit jedna populární rocková kapela. Mně se neukázal a tak žiji stále v nejistotě.

Skandinávci jsou velmi zasaženi nostalgií po starých dobrých časech, do kterých se můžete přenést mezi dřevěnými domečky, kůlnami, chlěvy, dvory, dílnami, zvoničkami a kostely v mnoha severských skanzenech...

Ve Skandinávii občas narazíte na svébytné staré dřevěné kostelíky téměř pohádkového vzezření. Nejvíce se jich zachovalo ve středním Norsku. Patří k obrazu krajiny a jsou živoucí připomínkou obrácení pohanských vikingů na křesťanství. Typická je mnohastupňová střecha pokrytá dřevěnými šindeli. Ornamenty s motivy pohanských mýtů, dračí hlavy připomínající ozdoby na vikinských lodích mísí se s křesťanskými symboly jako by dokumentovaly trnitou cestu nové víry do myslí lidí žijících v 11. a 12. století.

Ještě hlouběji do minulosti, do prvních staletí po Kristu, se ponoří návštěvník staré Uppsaly, bývalého přístavu a až do 13. století sídla moci. Ve třech největších mohylách zřejmě spí tři králové Svearů, vládců tohoto kraje ještě v předvikinských dobách. Runový kámen ve zdi blízkého kostelíka připomíná krvavé vikinské doby, kostelík samotný a jeho předsunutá zvonice nám mohou připomenout neméně krvavý, drtivý nástup křesťanských vítězů.

Jen bohové vědí, za co potrestali Uppsalany, když posunuli moře o kousek dál a nechali je na suchu. Když se lidé posunuli k moři a založili novou Uppsalu, byli už křesťany. Asi ne dost příkladnými a nový Pánbůh se nenechal ošidit: Moře couvlo ještě dál – až ke Stockholmu.

Dnes je Uppsala univerzitním městem. Univerzitu postavili už v 15. století a učil na ní i slavný botanik Carl Linné, zakladatel systematické botaniky a Anders Celsius. Osobností vědeckého života tu ovšem působilo mnohem víc.

Na Carla Linné vděčně vzpomenete i v botanické zahradě, kde se díky němu můžete kochat správně utříděnými rostlinkami a pokukovat při tom po královském zámku, jehož historie sahá až do doby Vasovců.

Proslulý král Gustav Vasa původně zamýšlel vystavět pevnost, ale nakonec z toho vyšlo pohodlné královské sídlo. Současná podoba zámku pochází z poloviny 18. století.

Pýchou Uppsaly je impozantní dóm. Nadřeli se s ním – několikrát ho přestavovali, aby byl nakonec dokončen ve stylu francouzské gotiky. Není to žádný velký architektonický klenot, ale je aspoň velký. Na severu největší. Vedle několika švédských králů je tu pohřben také otec moderní botaniky Carl Linné i generál Banner, švédský hrdina. My, Češi ho ovšem vnímáme jako obávaného nepřítele, plenitele naší země v dobách třicetileté války.

Uppsalané se ze všeho nejraději přepravují na kole. Ve městě existuje síť stojanů, jakýchsi zásobáren kol. Z jednoho si kolo půjčíte, do jiného zase vrátíte.

V univerzitní knihovně mají asi 4 miliony knih, mezi nimi nejstarší severské rukopisy a také slavný Codex argenteus, překlad bible do góštiny ze 4. století. Švédové ji ukořistili na konci třicetileté války v Praze. Nebudte kvůli tomu zatrpklí, za něco peněz vás tu na ni nechají kouknout.

Tajemné poselství dávných generací je vytesáno runovým písmem do kamenů svezených do parku před univerzitou z širokého okolí. Původ runového písma je nejasný, prý ho vymyslel sám nejvyšší severský bůh Odin. Trvalo mu to devět dní a byl při tom připíchnutý oštěpem k posvátnému jasanu, jehož kořen sahal až ke studni moudrosti.

Díky Odinovi si tedy dnes znalci tohoto červeně zvýrazněného prapísma na kamenech mohou přečíst poselství tesaná dávnými mrtvými předky. Najdou na nich zápisy o dávných vikinských hrdinstvích, láskách, sňatcích, narozených dětech, smrti, majetku i o tom, co se jim podařilo naloupit.

Jiné kameny už vězí v zemi celé věky, možná více jak tři tisíce let. Najdete je v místě zvaném Ales Stenar na jihošvédském pobřeží. Tajemné menhiry z doby kamenné tvoří obrazec lodi. Původně jich bylo 60, dnes jeden z nich chybí.

Kamenná loď jitrí představivost, uvádí návštěvníka do zvláštního, mystikou opředeného světa. Každý z těchto kamenů má své přesné místo jako součást megalitické astronomické observatoře – obřích slunečních hodin a kalendáře. Pomocí kamenů lze určit i světové strany a čas letního a zimního slunovratu.

U důmyslné megalitické sluneční lodi si člověk uvědomí, jak málo toho víme o našich prapředcích, lidu stále zahaleném v mlhách tajemna, ale rozhodně ne lidu primitivním.